



Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo



Том / Volume XXVII (2019).
Книжка / Issue 2

ОТ АВТОНОМИЯ ДО НЕЗАВИСИМОСТ – ИСТОРИЯТА НА „ЕДНОДНЕВНАТА“ ДЪРЖАВА

Костадин КОСТАДИНОВ

FROM AUTONOMY TO INDEPENDENCE – THE HISTORY OF THE “ONE DAY” STATE

Kostadin KOSTADINOV

***Abstract:** The crisis of the Versailles political system in Europe in the 1930s allowed one of the small European nations – the Rusyns, to try to acquire their statehood. The autonomy, that they have been in place since 1919, is getting even bigger to reach the final decay of Czechoslovakia in 1939 until the desired independence is achieved. Hungarian aggression, however, as well as the lack of domestic political support, lead to a total collapse of attempts to acquire political autonomy. The independence of the Rusyn state continues exactly one day.*

***Key words:** Rusyns, Rusyn state, Hungarian aggression, Czechoslovakia.*

С идването на власт на Националсоциалистическата германска работническа партия в Германия започва активен процес на ревизия на Версайската система от договори, изградила и контролираща следвоенното статукво в Европа. Този процес започва като вътрешноикономическо за Германия и постепенно разширяване на социалната основа на нацисткия режим до степен на пълно сливане на партията на Хитлер с германската държава. Тази степен на държавна, икономическа, военна и политическа консолидация е с невиджани мащаби и заплашва бързо да помете следвоенния ред, изграден от победителите в Първата световна война. В цяла Европа започва трескаво преподреждане на политическите и дипломатическите карти – както при победените през 1918 г., така и при победителите.

Раздвижването дава възможност на русинските политически лидери в Чехословакия отново да поставят на дневен ред главния за тях въпрос – разширяване автономията на Подкарпатска Рус и присъединяването поне на северните части на Прешовския край към нея. За да засилят своето влияние, русинските партии започват обединителни процеси. През 1936 г. Автономисткият земеделски съюз на Андрей Бродий се влива в създадената предходната година Руска народна партия на Шефан Фенцик [Rychlík, J., Rychlíková, M. 2013, p. 55]. Двамата лидери влизат в контакт с водачите на сепаратистките партии на чешките немци и словашките унгарци, за да поставят с още по-голяма тежест своите въпроси пред чехословашкото правителство. Нито Бродий, нито Фенцик имат скрупули при постигането на голямата цел за „Обединена Рус – от Поград до Тиса“ – в името на това първият приема финансиране от Унгария, а вторият – от Полша, само и само да превърнат своите партии в значими политически субекти, с които Прага да се съобразява. Първият им успех е постигнат още през 1936 г. Отново е събрана Централната руска народна рада в Ужгород, която поставя искане пред новия президент Едвард Бенеш за разширяване на автономията. Правителството отговаря едва на следващата година, когато през юни 1937 г. обявява приемането на закон, с който губернаторът на Подкарпатска Рус

става и глава на местното правителство [Rychlík, J., Rychlíková, M. 2013, p. 48]. Тъй като обаче законът така и не влиза в сила, русините предприемат следващата крачка.

Все по-голямото национално противопоставяне в Европа и засилването на традиционните врагове на Чехословакия – Германия и Унгария – кара лидерите на проукраинските и проруските (и русинските) фракции в Подкарпатска Рус да се съберат и да създадат обединена Руско-украинска централна народна рада (РУЦНР). С подкрепата на губернатора Константин Грабар водачите на проруската фракция Шефан Фенцик, Андрей Бродий и Едмунд Бачински се помиряват с проукраинските лидери Августин Волошин и Юлиан Ревай и всички заедно се събират в Ужгород, за да изработят нова декларация до правителството в Прага [Winch, M. 1939, p. 12]. А времето става все по-изгодно за русините, поне на пръв поглед – на 12 март 1938 г. Хитлер успява да постигне мечтания аншлус с Австрия и втората германска държава в Европа, както я нарича той, става част от Третия райх. Чехословакия се оказва още по-плътено обкръжена от Германия – немските територии вече я обграждат не само от запад, но и от юг. Затова, когато на 29 май 1938 г. РУЦНР изпраща своята декларация, приета единодушно от всички делегати, тя е възприета много сериозно от чехословашките власти, още повече, че тя е подкрепена от образувания през май 1938 г. Народен комитет от русините в Прешов начело с Иван Плешчак и Иван Жидовски. РУЦНР настоява, на първо място, за провеждане на отлаганите от 1920 г. избори за парламент (наречен вече Сойм) на Подкарпатска Рус, и на второ – за включването на Прешовския край в автономията [Stercho, P. 1965, p. 21].

Времето на Прага за реакция обаче е почти изтекло. След провеждането на аншлуса Хитлер започва да упражнява все по-силен натиск върху следващата държава, възприемана от него като основен крепител на френската система от съюзни договори в Централна Европа, насочени срещу Германия – Чехословакия. Наричана от германския фюрер „френски самолетносач“, тя е изоставена от своите съюзници сама срещу бруталния агресор. Въпреки всичко чехословашките политици са готови на съпротива и мобилизират своята армия, за да отговорят на немските заплахи за нахлуване в пределите им. В критичния момент обаче ръководителите на англо-френската дипломация решават да жертват своя съюзник, за да предотвратят избухването на война, която е нежелана от тях. Така се стига до Мюнхенската конференция (29–30 септември 1938 г.), на която Чехословакия е принудена да отстъпи Судетите на Германия, а Тешин на Полша. В останалата територия се предвижда да се проведе конституционна реформа, която да даде автономия на Подкарпатието и на Словакия. Започва късият живот на Втората чехословашка република, продължил по-малко от шест месеца.

Докато на 1 октомври 1938 г. приключва окупацията на Судетите от Вермахта, в Прага вече подготвят последните документи по съставянето на първото правителство на Подкарпатска Рус. На 11 октомври 1938 г. то влиза в действие, като за първи министър-председател е одобрен Андрей Бродий [Winch, M. 1939, p. 18]. Неговата фигура показва превъзходството на проруската фракция над проукраинската и подсказва, че автономната власт ще развива действия в подкрепа на продължаващото укрепване на Подкарпатска Рус като държавно образувание на русинския народ. В действителност само за две седмици настъпва пълен обрат. Причината е в острата конфронтация, която Бродий започва с чехословашкото правителство. По негова заповед започва бързото закриване на чешките училища в областта и изгонването на чешките и словашките учители от района. На следващо място той подклажда протести и сред русините в Прешовския край за включването на техните села и градове в Подкарпатска Рус. Но това, което обръща цялата ситуация, е неговото предложение за провеждане на референдум за бъдещето на русинските земи и евентуалното им „завръщане в родината Унгария“. Макар и отслабено след Мюнхенската конференция, пражкото правителство още разполага с достатъчно власт, за да предизвика на 26 октомври 1938 г. разпускане на първия автономен кабинет и ареста на министър-председателя. Бродий е незабавно затворен в Ужгородския затвор, а на негово място е сложен Августин Волошин, който съставя нов кабинет, този път изцяло от украинофили [Winch, M. 1939, p. 23].

Взел поука от съдбата на своя предшественик, Волошин е лоялен към Прага. Той няма и кой знае колко други възможности, защото на 2 ноември 1938 г. във Виена е свикана друга конференция, която този път трябва да удовлетвори желанието на Унгария за присъединяване на тези територии от Чехословакия, които са населени основно с унгарци. В резултат – на Будапеща са върнати земи не само в Южна Словакия, но и в Южна Подкарпатска Рус. Така още в първите дни от своето съществуване

като област с разширена автономия Подкарпатска Рус претърпява териториални загуби. Първата столица е Ужгород, но на 2 ноември 1938 г. градът е окупиран от унгарците, което принуждава автономната администрация да се пренесе в Хуст. Заедно със столицата са окупирани и другите два големи града – Мукачево и Берегово, както и цялата южна част на автономията, граничеща с Унгария. Така още в началото на своята държавност Подкарпатска Рус губи 10% от своята територия и 20% от своето население.

Въпреки това Волошин не губи присъствие на духа. Без да престава да бъде лоялен към Чехословакия, защото знае, че макар и отслабена, тя напълно контролира остатъчните си територии, той започва да търси нови съюзници или по-скоро покровители. Още в първите дни от своето управление отива до Берлин, за да получи подкрепа за автономията. Колаборационизмът обаче не носи ползи на новите управляващи. Германия се съгласява да открие свое консулство в столицата Хуст и през декември 1938 г. е подписан и търговски договор, който представлява първият (и единствен) международен договор, сключен от Подкарпатска Рус [Rychlík, J., Rychlíková, M. 2013, p. 55]. Чувствайки се вече утвърден на поста и след като ситуацията в края на годината се успокоява, на 30 декември 1938 г. с постановление на автономното правителство Волошин въвежда в употреба името Карпатска Украйна. Името Карпатска Украйна се използва от средата на 20-те год. на XX в. от местния клон на комунистическата партия (по нареждане на Коминтерна от 1925 г.), както и от украинските националисти. Терминът възниква изцяло по политически съображения. Той отразява надеждите на украинските националисти да се създаде „Украински Пиемонт в Карпатите“, което до някаква степен успява да се случи през 1938–1939 г. Въпреки това формално новото име остава без правна санкция, тъй като промяната на името на държавата е само в рамките на юрисдикцията на автономния провинциален парламент, който все още не е избран. Парламентът, наречен Сойм, е създаден едва на 12 февруари 1939 г. Той се състои от 32 представители – 29 украинци и 3 депутати от националните малцинства. Освен това в новата конституция на Чехословакия, влязла в сила на 12 октомври 1938 г., името на областта е Подкарпатска Рус. Така се създава особено положение – името на автономната област е едно, но нейните власти използват друго [Stercho, P. 1965, p. 42].

Държавната уредба на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна е силно повлияна от членовете на Организацията на украинските националисти (ОУН), които, от своя страна, са тясно свързани с нацистка Германия. ОУН има за цел да трансформира малката автономна държавица в обединителна държава за украинците – бъдещата независима Велика Украйна (Соборна Україна). В съответствие с тези планове група от военни специалисти на ОУН, водена от полковник Михайло Колоджинский, лейтенант Роман Шухевич, капитан Зенон Козак и др., преминава нелегално в Подкарпатска Рус още в средата на август 1938 г. До септември и октомври още стотици членове на ОУН от полска Галиция се прехвърлят в областта, където бързо е създадена въоръжена организация – „Украинска народна отбрана“ [Stercho, P. 1965, p. 43]. В края на 1938 г. върховният лидер на ОУН, Андрий Мелник, посещава провинцията на няколко пъти, като призовава поддръжниците си за организация, с която да се направи всичко възможно „за създаването на украинска Карпатска държава“ [Magocsi, P. R. 1993]. Украинските националисти наивно вярват, че ще получат помощ от Хитлер за тези свои планове. Въпреки че нацистският режим не се ангажира с явна подкрепа за Хуст, не пречи по никакъв начин на Волошин да създаде свой собствен авторитарен режим. По подобие на управляващия в съседна автономна Словакия Йозеф Тисо той установява стройна система, основана на украинската националистическа идеология. Независимата съдебна система е премахната, създава се паравоенна организация „Карпатска сеч“ (която налага със сила някои непопулярни решения на Волошин), а на последно място в Думен се създава лагер за интерниране без съд и присъда на несъгласни с правителството лица. Всичко това довежда до бързата и пълна изолация на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна в чужбина. Получава се парадокс, при който и съседните националистически настроени Полша и Унгария, и интернационалистическият СССР обединяват своите възгледи относно автономията на Подкарпатието. Стига се дотам, че съветските дипломати призовават Унгария да окупира провинцията. Дори съседна автономна Словакия е настроена враждебно заради граничния си спор с Хуст [Winch, M. 1939, p. 41].

Най-големите репресии и удари на личния режим на Волошин се стоварват върху русинските национални активисти. След навлизането на унгарските войски в Ужгород на 2 ноември 1938 г. Андрей

Бродий е освободен от затвора и веднага възстановява своята политическа активност. Той и неговите последователи вече нямат друга политическа линия, освен тази за включването на цяла Подкарпатска Рус в границите на Унгария. На негова страна застава и Гръкокатолическата църква, която изключително бързо се връща на проунгарските си позиции отпреди Първата световна война. Разбираемо е защо става така, че за русинските политически лидери място за изява в Чехословакия, респективно Подкарпатска Рус, вече няма. Все пак отделни второстепенни обществени фигури в русинското движение се опитват да се съпротивляват. Прорусинската фракция в общественото движение Субкарпатия (Subcarpathia) се опитва да се противопостави на украинизиращите политики на правителството на Волошин чрез формиране в Хуст на 14 ноември 1938 г. на Централна руска народна рада, която призовава чехословашките федерални власти в Прага да подкрепят сформирането на ново правителство на Подкарпатска Рус, което да бъде оглавно от местните русини русофили [Winch, M. 1939, p. 46]. Докато Прага мълчи, реакцията на Хуст е мълниеносна – Централният съвет е разформирован насила. Активистите му се присъединяват към Руския православен съвет, общочехословашка обществена организация, която отново иска от централното правителство да реструктурира подкарпатските автономни власти. Това искане също не получава отговор, макар че се стига даже до сблъсъци между русините и армията на Волошин – Карпатската сеч. По това време тези решения вече не се вземат в Прага, а в Берлин, който изцяло определя политическата насока на правителството на Волошин. В края на 1938 г. всички русински и русофилски организации както граждански, така и политически са обявени извън закона. По същото време е приключено и с чешките училища в областта, които са затворени до едно. Започва бърза емиграция на чешкото и словашкото население, която е поощрявана от властите в Хуст, които иначе на теория още са лоялни на Прага. Украинската народна рада, оглавявана от самия Волошин, се превръща във водещата политическа и обществена сила в областта. На 18 януари 1939 г. правителството на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна решава да се създаде още една проправителствена партия – Украински национален съюз, моделирана по подобие на нацистката партия в Германия [Winch, M. 1939, p. 50]. Това развитие не е уникално за Чехословакия, тъй като по същото време се появяват фашистки ориентирани политически институции както в Чехия (Партията на националното единство и Партията на труда), така и в Словакия (Словашкия фронт).

Всички тези маневри имат за цел да подготвят почвата за парламентарните избори за местния Сойм, които се провеждат на 12 февруари 1939 г. В тях участват само кандидати от Украинския национален съюз. Изборите, проведени от комисарите на автономното правителство, се превръщат в типичен за авторитарните режими политически фарс. Все още действащото централно правителство в Прага се опитва да повлияе на политическата ситуация чрез назначаване на нов кабинет, който е тричленен, на 12 февруари 1939 г. В него, освен министър-председателят Волошин, който е начело на кабинета, е включен Юлиан Ревай. Третият министерски пост е допълнен на 16 февруари 1939 г. от ръководителя на чехословашката армия в провинцията, генерал Лев Прчала. Назначаването му обаче отключва рязък конфликт между Хуст и Прага, което принуждава чехословашкия президент Хаха да повика генерала в столицата за консултации. В последен опит да предотврати очертаващата се правителствена, а и национална криза, Хаха действа твърдо и на 6 март 1939 г. назначава нов, четвърти пореден кабинет на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна, отново начело с Волошин. В него влизат Степан Клочурак (който заменя Ревай заради провокативните му контакти с Берлин) и генерал Прчала, отговарящ за вътрешните работи, финансите и транспорта. Три дни по-късно Юлий Брашчайко е назначен за министър без портфейл заедно с още двама служители, притежаващи ранг на държавни секретари. Но дните на автономната власт изтичат. До унгарската агресия остават само пет дни [Winch, M. 1939, p. 56].

Автономното правителство на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна не успява да направи съществени подобрения в икономиката на провинцията. Волошин, който няма никакъв опит в ръководенето на държавни финанси, а и не разполага с подготвени специалисти, поради причината, че до края на 1938 г. всички основни държавни постове в администрацията се заемат от чехи или словаци. След тяхното отстраняване той не е в състояние да контролира разходите на правителството, което е една от причините генерал Прчала да получи финансите като свой министерски портфейл. Ситуацията се влошава допълнително от загубата на южната част на държавата в резултат на Първия виенски

арбитраж (2 ноември 1938 г.). Южните подкарпатски низини са традиционна зона на сезонна работа за основно планинското население, а също и мястото, откъдето минават железопътните линии и пътища, свързващи провинцията с останалата част от Чехословакия. Загубата на тази низина предизвиква рязко покачване на безработицата, на транспортните разходи и обща инфлация [Rychlík, J., Rychlíková, M. 2013, p. 83]. В опит да се коригират тези недостатъци правителството на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна се опитва да привлече чуждестранни инвестиции, по-специално от нацистка Германия. За осъществяването на по-нататъшни икономически и политически връзки Волошин планира да посети Берлин, но искането му да направи това през февруари 1939 г. е отклонено – Хитлер вече е решил да ликвидира това, което е останало от Чехословакия, и да позволи анексиране на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна от Унгария.

В подготовка на тези действия на 10 март 1939 г. в Братислава се провеждат демонстрации от страна на словашки и немски националистически организации, които настояват за независимост на Словакия от Чехословакия. Вечерта на 13 март 1939 г. словашките лидери Йозеф Тисо и Фердинанд Дурчански се срещат с германския фюрер Адолф Хитлер, Йоахим фон Рибентроп и генералите Валтер фон Браухич и Вилхелм Кайтел в Берлин. Хитлер прави директно изказване, че или Словакия ще обяви независимост веднага и ще се свърже с Райха, или той ще позволи на унгарците, които според доклад на Рибентроп струпват войски на границата, да завземат страната им. В действителност, насърчавани от германците, унгарците извършват съсредоточаване на войски по границата с Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна.

На 14 март Словакия обявява независимост, а в 5:00 часа сутринта на 15 март 1939 г. Хитлер обявява, че безредиците в Чехословакия са заплаха за германската сигурност и затова е принуден да изпрати войските си в Бохемия и Моравия, където те не срещат почти никаква съпротива. В същият ден се създава протекторат Бохемия и Моравия, включен в границите на Германския райх. Чехословакия изчезва от картата, а автономната държава Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна се озовава в политически вакуум.

Нейното правителство веднага реагира, като обявява късно вечерта на 14 март независимостта на Република Карпатска Украйна. Следващото нещо, което правителството предприема, е да се обърне към Германия с молба да я приеме като свой протекторат. Декларацията за независимост е приета официално на следващият ден, 15 март 1939 г., когато се провежда първото и последно заседание на избрания през февруари Сойм. На него са одобрени Декларация за независимост на Карпатска Украйна, приема се нова конституция, избира се за президент Августин Волошин, а за министър-председател Юлиан Ревай. Степан Клочурак става министър на отбраната, а Юрий Перевузнник – министър на вътрешните работи [Winch, M. 1939, p. 64].

В декларацията за независимост и конституцията дотогавашната автономна Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна е обявена за независима държава под името Карпатска Украйна. За официален език е провъзгласен украинският. Президентът на държавата се избира от Сойма. Цветовете на националния флаг са синьо (отгоре) и жълто (отдолу). Държавният герб е мечка върху щит с червено поле, с четири сини и три жълти ивици от лявата страна, както и тризъбеца на свети Владимир Велики. Националният химн е „Украйна не е загинала“ („Че не вмерла Україна“).

Само няколко часа след приемането на тези документи обаче целият състав на Сойма начело с неговия председател Августин Шефан е принуден да емигрира от страната след нахлуването на унгарските въоръжени сили. Събитията се развиват изключително бързо.

Словашката декларация за независимост причинява необратима щета на държавното устройство на Чехословакия. В същия ден, въпреки че Карпатска Украйна също обявява независимост, унгарците са научили окончателно, че германците няма да възразят срещу погълщането от тяхна страна на тази територия. И Унгария не се колебае да действа. На 14 март нейното правителство, игнорирайки изцяло новата държава и Волошин, се обръща към правителството в Прага с настояване то да евакуира незабавно своите войски и държавни служители от района на Карпатите. Хаха не отговаря, а вместо това нарежда на войските си да атакуват Мукачево – отстъпен на унгарците на 2 ноември 1938 г. [Pekar, A. 1992, 157].

Съсредоточените в района налични унгарски сили се състоят от един пехотен полк, два кавалерийски полка, три пехотни батальона на велосипеди, един моторизиран батальон, два батальона граничари, един артилерийски батальон, два бронирани влака и един авиационен полк – общо 40 000

войници. В този си състав те превишават чехословашките войски в областта почти два пъти. Още в същия ден атаката на чехословашката армия е отблъсната и унгарците контраатакуват, навлизайки дълбоко в Подкарпатието. На 15 март 1939 г. унгарската армия прегазва цялата област за един ден и в края на деня излиза на билото на Карпатите. Събитията в Прага от същия ден и ликвидирането на Чехословакия като държава пресичат желанието на нейната армия за по-нататъшна съпротива. Частична съпротива оказват само отделни отряди на Карпатската сеч.

Тази своеобразна местна войска е създадена през ноември 1938 г. Първоначално тя е базирана в столицата на областта Хуст и е водена от Дмитро Климпущ и Иван Рохач. Сечта извършва някои полицейски задължения в сътрудничество с чехословашките сили. Постепенно се изгражда като паравоенна организация, повечето от активистите на която са украинци, преминали от Полша през Галиция. Под тяхно влияние започват действия за тероризиране на местните русини, русофили и евреи. При разпадането на Чехословакия на 14–15 март 1938 г. отделни отряди на Сечта, насърчавани от германски агенти, извършват нападения над чехословашки военни части, при които загиват няколко войници и от двете страни. Часове по-късно, осъзнавайки че са измамани от германците, които подаряват страната им на унгарците, водачите на Сечта се опитват да изградят общ фронт с остатъците от чехословашката армия, но това не се случва. Оставени сами, след като президентът Волошин избира да избяга в Румъния под прикритието на отстъпващите чехословашки войски, заедно с цялото правителство и Сойма, зле въоръжените отряди на Сечта оказват последна отчаяна съпротива на окупатора. В тях по списъчен състав към 1 март 1938 г. присъстват 15 000 войника, но в казармите се намират едва 2000, от които са въоръжени само 400 [Pekar, A. 1992, 158]. Водени от група украински емигранти, които остават заедно с началника на генералния щаб Михайло Колоджински, те обявяват избягалия президент Волошин за предател и правят последен опит да организират съпротива срещу настъпващите унгарски войски. Но всичко е предрешено. Последната битка е дадена на 18 март 1939 г. в местността Красне поле край с. Рокосово, западно от Хуст. Стоици войници на Сечта загиват при сраженията и при последвалите смъртни наказания без съд и присъда, извършвани от унгарците. Тези боеве, водени между унгарската армия и Карпатската сеч, са първият въоръжен конфликт в Централна Европа преди Втората световна война.

На 16 март 1939 г., макар и все още съпротивата на местното население и чехословашката армия да не е потушена напълно, Унгария официално обявява присъединяването на Подкарпатската област към своята територия. В нощта на 17 март последните чехословашки войски напускат столицата Хуст и отстъпват към румънските граници. На 18 март, докато унгарците се разправят окончателно със Сечта, чехословашките подразделения приключват евакуацията си през Тиса.

Обявяването на независимостта остава само като формален юридически акт, който де факто никога не е бил реализиран. Украинската националистическа историография и съвременни изследвания с популистка насоченост представят Република Карпатска Украйна като „украинска държава“, съществувала от края на 1938 г. до 16 март 1939 г. Тези заключения не могат да бъдат оправдани по ред причини. На първо място, названието на държавата (Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна) подсказва недовършен процес на формиране на общо национално самосъзнание на местното подкарпатско население. По-голямата част от него се самоопределя като русинско, а не украинско. От друга страна обаче, украинската фракция в местния политически и обществен живот набира сили след 1920 г. С помощта на силните украински емигрантски организации, действащи в Полша (с бази в Галиция и Волиния), и разполагащи със значителна подкрепа от сходни структури в Западна Европа, украинците лесно вземат надмощие над разпокъсаните русински национални съюзи в чехословашката провинция. Така желанието за самостоятелно развитие намира своята реализация чрез по-активните и опитни украински структури, водени от утвърдени политици и военни лица. На второ място, въпреки че Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна разширява своята автономия на 12 октомври 1938 г. (до 14 март 1939 г.), тя е неразделна част от макар и неравноправната чехословашка федерация. За разлика от другите две съставни части (Чехия и Словакия), Подкарпатието не разполага с правото да избира министри в собственото си правителство – те са одобрявани или направо са назначавани от правителството в Прага. Дори в последните дни от съществуването на Чехословакия нейният президент се възползва от това свое конституционно право, за да наложи правителствен състав в Хуст, удобен на Прага. Разбира се, това не компрометира формата на държавност като цяло, защото тя така или иначе

е гарантирана от федералната конституция. Освен това започва да се създава и отделна военна организация, макар отбраната на Подкарпатска Рус/Карпатска Украйна да остава в компетенциите на пражкия кабинет. Що се отнася до независимостта на Република Карпатска Украйна, тя продължава (като юридически факт) едва тридесет часа – от късно вечерта на 14 март до ранните сутрешни часове на 16 март 1939 г.

„Републиката за един ден“ обаче привлича вниманието на Европа, а и на Америка. Кървавите събития при унгарската окупация и обречената, но героична съпротива на няколкото отряда на Сечта срещу десетократно превъзходящия ги противник спечелват симпатиите на общественото мнение на запад. По-нататъшната реакция на местното население (независимо как се самоопределя – като русинско или украинско) срещу унгарската власт предопределя политическата съдба на Подкарпатска Рус след края на Втората световна война.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Magocsi, P. R. 1993 – Paul Robert Magocsi (ed.). *The Persistence of Regional Cultures: Rusyns and Ukrainians in Their Carpathian Homeland and Abroad*. New York: Columbia University Press / East European Monographs, 1993.

Pekar, A. 1992 – Athanasius B. Pekar. *The History of the Carpathian Rus'*. New York: Columbia University Press / East European Monographs, 1992.

Rychlík, J., Rychlíková, M. 2013 – Jan Rychlík, Magdaléna Rychlíková. *Hospodářský, sociální, kulturní a politický vývoj Podkarpatské Rusi 1919–1939: Studie národohospodářského ústavu Josefa Hlávky*. Praha, 2013.

Stercho, P. 1965 – Petro Stercho. *Karpato-ukraïns'ka derzhava*. Toronto, 1965.

Winch, M. 1939 – Michael Winch. *Republic for a Day: An Eye-Witness Account of the Carpatho-Ukraine Incident*. London, 1939.